

УДК 636.5/.6(477)

І. М. Беженар,

к. е. н., ст. наук. співр., Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки", м. Київ

Т. М. Васюта,

аспірант, Національного університету біоресурсів та природокористування, м. Київ

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПТАХІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

I. Bezhenar,

ph.d. (або candidate of economic sciences), senior researcher fellow,

National scientific center "Institute of agrarian economics", Kyiv

T. Vasuta,

graduate, National University of life and environmental Sciences, Kyiv

STATE AND PROSPECTS OF THE POULTRY FARMING IN UKRAINE

У статті досліджено сучасні тенденції розвитку галузі птахівництва в Україні в контексті статистичного аналізу динаміки поголів'я, виробництва основних продуктів — м'яса птиці та яєць, економічної ефективності реалізації, розглянуто експортно-імпортні операції. Коротко розглянуто особливості світового розвитку даної галузі. Відмічено головні пріоритети для подальшого ефективного розвитку птахівничої галузі, що полягають у впровадженні технологічних інновацій з селекції та племінної роботи, підвищенні генетичного потенціалу, механізації і автоматизації процесів, оптимізації кормової бази та поліпшенню умов утримання відповідно до ветеринарно-санітарних норм з метою прискореного розвитку і насичення внутрішнього ринку високоякісною вітчизняною продукцією галузі, що в свою чергу гарантуватиме продовольчу безпеку держави, забезпечення переробної промисловості сировиною, населення — м'ясом та яйцями відповідно до норм споживання. Визначено певні перспективні напрями підвищення конкурентоспроможності продукції на світовому ринку, які полягають у сертифікації якості відповідно до світових стандартів, що дозволить виробнику активніше просувати свою продукцію, розширити ринки збуту.

In the article the major trends of development of poultry farming in Ukraine were determined through the context of the statistical analysis of the dynamics of livestock, production of major products — poultry and eggs, economic efficiency of sales and export-import operations. The features of the global development of the industry are briefly considered. There are marked the main priorities for further effective development of the poultry industry, which are the technological innovations in selection and breeding process, improving of the genetic potential, mechanization and automation of processes, feed optimizing and improving of the conditions of retention according to the veterinary and sanitary standards in order to acceleration of the development and saturation of the domestic market with high-quality domestic products sector. Such measures will guarantee food security of the state, raw material provision for processing industry and meat and eggs production in accordance with intake for people. There are determined some perspective directions of increase of product's competitiveness on the global market, that consist in certification of quality according to international standards, which allow the producer to promote his products more actively and to expand markets.

Ключові слова: птахівництво, продукція галузі птахівництва, промислове виробництво, конкурентоспроможність, економічна ефективність.

Key words: poultry, production of poultry farming industry, industrial production, competitiveness, economic efficiency.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Прагнення до досягнення найвищого прибутку спонукають виробників обирати види діяльності, що характеризуються швидким оборотом вкладених коштів. Тому швидкий розвиток птахівництва є закономірним і передбачува-

ним явищем, адже це одна з найбільш високопродуктивних галузей тваринництва (з високим забійним виходом), яка при незначних затратах праці й кормів продукує наступні види продукції: доросла птиця, молодняк, інкубаційні і харчові яйця, продукти забою і переробки, пух

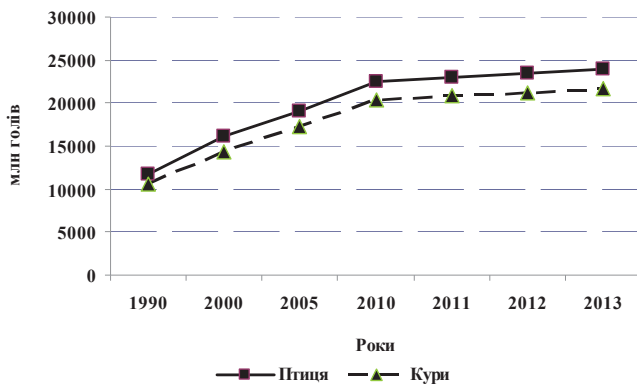

Рис. 1. Поголів'я птиці у світі, млн гол.

та пір'я, забезпечуючи сировиною харчову, легку, парфумерну, промисловість та медицину. В зв'язку з подорожчанням вартості енергетичних ресурсів, кормів, ветеринарних препаратів та обмеженістю розміщення у територіальному плані утримування ВРХ, свиней є менш вигідною справою, ніж розведення курей, гусей, індиків.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням забезпечення продовольчої безпеки у векторі забезпечення м'ясом приділяли свою увагу О.І. Гойчук, О.В. Мазуренко, В.Я. Месель-Веселяк, В.Я. Амбросов, В.Г. Андрійчук, П.С. Березівський, М.Я. Дем'яненко, М.В. Зубець, М.Г. Лобас, Б.А. Мельник, В.Я. Месель-Веселяк, С.І. Михайлов, О.М. Оніщенко, М.М. Рудий, П.Т. Саблук, О.В. Шкільов, М.Ф. Шкляр, Ф.О. Ярошенко та ін.

Проте галузь птахівництва розвивається досить швидкими темпами, тому потребує постійної уваги та аналізу тенденцій під впливом глобалізаційних змін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є узагальнення особливостей розвитку світового птахівництва та оцінка розвитку птахівництва в Україні, виявлення проблем та пошук шляхів для підвищення ефективності галузі, забезпечення населення високоякісними продуктами харчування, утримання і підвищення конкурентних позицій та створення умов для виходу зовнішній ринок, визначення перспектив розвитку в сучасних умовах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Птахівництво — найбільш скоростигла галузь з найкоротшим відтворювальним циклом, що займається розведенням, вирощуванням, утриманням, годівлею птиці.

Зі зростанням населення у світі на перший план виходить проблема забезпечення його продовольчої безпеки, а особливо білком, основним джерелом якого є м'ясо. Оскільки м'ясо птиці наразі є найбільш дешевим видом, тому багато виробників саме на ньому роблять акцент, з огляду на те, що саме його можуть собі дозволити купити більшість населення світу, відповідно до їх доходів. Тому поголів'я птиці невинно зростає (рис. 1).

Птахівництво є галуззю, що розвивається досить стрімко. Найбільшими виробниками м'яса птиці у 2012 р. були країни, в яких широко застосовують інноваційні досягнення, а саме: США (17976 тис. т або 18,7% світового виробництва), Китай (18230 тис. т або 17,3%) та Бразилія (12050,6 тис. т або 11,4%). Країни Євро-союзу виробили 12623,7 тис. т м'яса птиці або 450,8 тис. т на одну країну. Лідерами є Франція (13,6%), Великобританія (12,8%), Польща (12,2%), Німеччина (11,3%), Італія (10%), Іспа-

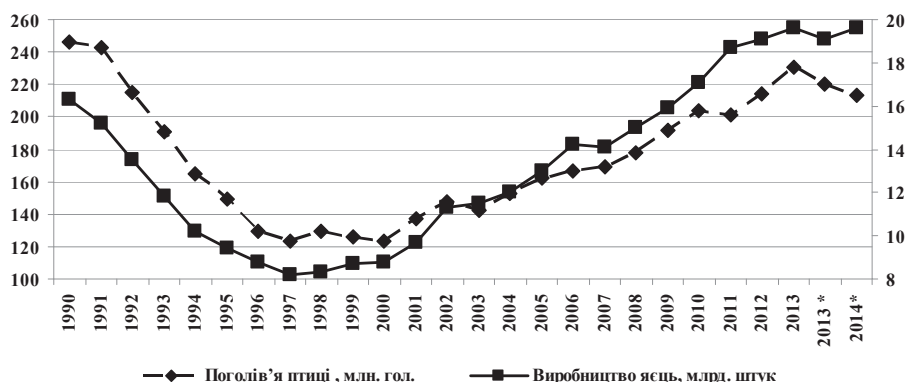

Рис. 2. Динаміка поголів'я та виробництва яєць, 1990—2014 рр.

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [2; 3].

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; за 2014 рік — також без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

нія (9,2%). Україна за даними ФАО знаходиться на 26 місці в світі за виробництвом м'яса птиці.

Лідером у виробництві яєць є Китай, який у 2012 р. виробив 490000 млн шт. (39,2%), США — 92275 млн шт. або 7,4%, Індія — 65450 млн шт. або 5,2% і Мексика — 46360,6 млн шт. або 3,7%, Японія — 41778 млн шт. або 3,3% від світового виробництва. Країни Європейського Союзу виробили 111142,3 млн шт. або 8,9%.

Україна до 1991 р. входила в число країн з високим рівнем розвитку даної галузі. В історичному ракурсі розвиток галузі характеризувався спадом виробництва продукції птахівництва з 1990—1997 рр., і відродження виробництва з 1998 року і до теперішнього часу [1].

В Україні у 2014 році вироблено 1547,6 тис. т у живій вазі і 1164,7 тис. т у забійній вазі м'яса птиці, 19587,3 млн шт. яєць, але обсяги виробництва постійно зростають, що свідчить не тільки про відродження галузі птахівництва, а й про її динамічний і швидкий розвиток.

Порівнюючи розвиток галузі у 1990 р. та у 2014 р., варто відмітити, що незважаючи на деяке зменшення поголів'я на 13,3%, виробництво яєць збільшилося на 20,2% (з 16,3 млрд штук до 19,6 млрд штук), що є свідченням нарощення продуктивності (рис. 2).

Виробництво м'яса птиці у 2014 році перевищило виробництво у 1990 р. на 64,4% (у забійній масі) та на 64,6% (у живій масі) (табл. 1).

Отже, з наведених даних можна констатувати, що спостерігається позитивна динаміка росту чисельності поголів'я птиці і відповідно покращуються показники забезпечення потреб населення у продукції птахівництва.

Таблиця 1. Динаміка виробництва м'яса птиці в Україні за 1990—2014 рр.

Роки	Виробництво м'яса птиці	
	(у живій масі), тис. т	(у забійній масі), тис. т
1990	940,1	708,4
2000	264,9	193,2
2010	1278,8	953,5
2011	1316,1	995,2
2012	1414,1	1074,7
2013	1568,9	1168,3
2013*	1475,3	1096,2
2014*	1547,6	1164,7

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [2; 3].

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; за 2014 рік — також без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

Галузь птахівництва досягла світових показників продуктивності, середня річна несучість курей-несучок зросла з 214 шт. у 1990 р. до 276 шт. у 2014 р., проте спостерігається певне зменшення порівняно з 2012 р. — 293 шт.

Щодо зонального розподілу птахівництва історично широко розвинене в Україні, тобто виступає традиційною галуззю сільського господарства, завдяки наявним сприятливим кліматичним умовам та високому рівню розвитку зернового господарства. Тому при переході до ринкових умов, саме дана галузь завдяки своїй низькій матеріаломісткості, собівартості та мобільності змогла швидко адаптуватися та наростити власний потенціал.

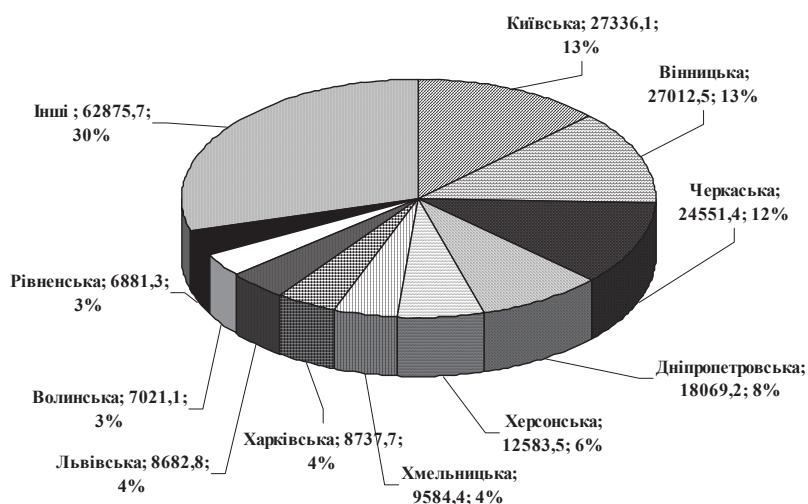

Рис. 3. Розподіл поголів'я птиці по областях України на 1 січня 2015 р.

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [2; 3].

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; за 2014 рік — також без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

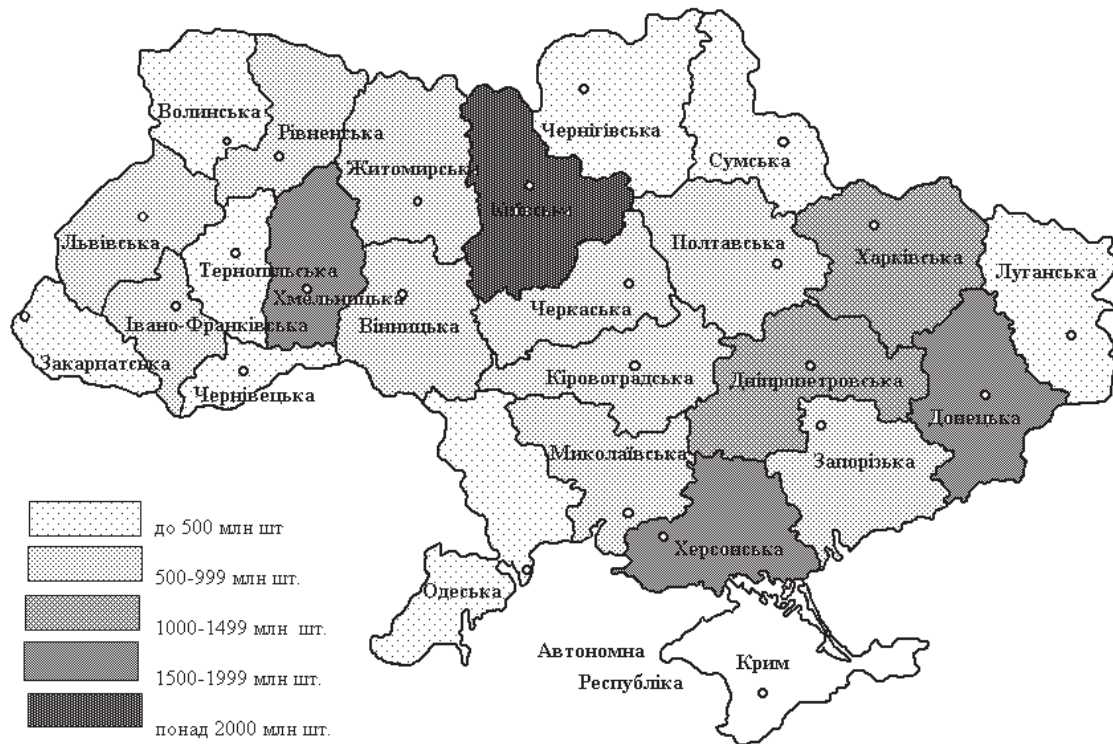

Рис. 4. Картограма виробництва яєць по Україні, 2014 р.

*Дані по Луганській та Донецькій областях за 2014 рік можуть бути уточнені. Дані по виробництву у тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя немає.

Аналізу розподілу поголів'я птиці по областях України виявив безумовних лідерів, які разом утримують 71% поголів'я птиці в Україні. Серед яких Київська, Вінницька, Черкаська, Дніпропетровська, Херсонська області що утримують від 6 до 13% загального поголів'я (рис. 3).

Виробництво м'яса птиці зосереджено у Лісостепу, де у 2014 р. вироблено 733,7 тис. т або 63% загальноукраїнського виробництва, на Степ і Полісся припадає 21,5% і 15,5% відповідно. До п'ятірки областей-лідерів за виробництвом м'яса птиці належать: Черкаська (23%), Вінницька (18,9%), Дніпропетровська (14%),

Київська (13,6%) області та Волинська область з часткою виробництва 5,8% від загального обсягу.

В Україні спостерігається стрімка динаміка росту виробництва яєць, зокрема як зазначалося вище, виробництво яєць в 2014 році збільшилось на 20,3% проти показника 1990 року і у 2,2 рази проти 2000 року. Цьому сприяло збільшення виробництва яєць у Херсонській і Хмельницькій — у 4,6 рази, Івано-Франківській — у 2,8 рази, Рівненській майже у 2 рази, Київській на 86,2%, Житомирській — 56,1%, Черкаській — 52,2%, Чернівецькій — 43,1%, Донецькій — 26,5%, Закарпатській —

Рис. 5. Розподіл виробництва продукції птахівництва відповідно до категорії господарств

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [2; 3].

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; за 2014 рік — також без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

22,1%, Тернопільській — 20,5%, Вінницькій області -17,8%, Миколаївській — 9,5% Кіровоградській — 8,5% проти 1990 р.

Про концентрацію виробництва яєць по областях України свідчить рисунок 4.

З даного рисунку видно, що більше 2 млрд яєць, а саме (2,7 млрд шт.) виробляє Київська область або 13,8%, яка виступає беззаперечним лідером. Донецька, Херсонська, Хмельницька разом виробляють 24,7%, їх частка коливається від 8,4% до 9,8%. Харківська і Дніпропетровська області займають по 5,3% у всеукраїнському виробництві яєць.

Виробництво на 1 особу яєць поступово збільшується з 314 шт. у 1990 році до 456 шт. у 2014 р. або на 45,2%.

Розглядаючи частку поголів'я птиці відповідно до категорії господарств, можна констатувати наступне, якщо у 1960 р. на сільськогосподарські підприємства припадало 23,3% вирощеного поголів'я птиці, 1990 р. — 54%, 2000 р. — 20,5%, то в 2010 р. — 54,3%, 2012 р. — 55,1%, 2013 р. — 57,4%, 2014 р. — 57,2%, що свідчить про те, що на даний час це єдина галузь, яка інтенсивними темпами переходить на промислову основу до сільськогосподарських підприємств, адже тільки за таких умов можна ефективно застосовувати засоби механізації, автоматизації та ветеринарної

Таблиця 2. Групування сільськогосподарських підприємств за наявністю поголів'я птиці всіх видів на 1 січня 2015 року

	Кількість підприємств		Чисельність поголів'я	
	одиниць	у % до загальної кількості	тис. голів	у % до загальної чисельності
Підприємства – всього	531	100,0	122077,8	100,0
з них мали, голів				
до 50	65	12,2	1,3	0,0
51 – 199	47	8,9	5,6	0,0
200 – 499	32	6,0	9,4	0,0
500 – 999	29	5,5	22,3	0,0
1000 – 1999	36	6,8	51,9	0,0
2000 – 2999	21	4,0	51,5	0,0
3000 – 3999	33	6,2	115,1	0,1
4000 – 4999	12	2,3	53,8	0,0
5000 – 6999	14	2,6	82,2	0,1
7000 – 9999	10	1,9	86,1	0,1
10000 – 24999	40	7,5	657,2	0,5
25000 – 49999	33	6,2	1168,7	1,0
більше 49999	159	29,9	119772,7	98,2

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [2; 3].

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; за 2014 рік — також без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

профілактики і забезпечувати продовольчу безпеку країни.

Відповідно і виробництво продукції галузі птахівництва в основному сконцентроване у сільськогосподарських підприємствах (рис. 5).

Оскільки вище доведено факт переміщення галузі птахівництва у сільськогосподарські підприємства, розглянемо які саме підприємства займаються розведенням птиці (табл. 2).

З даних таблиці видно, найбільша кількість підприємств, а саме: 159 (або 29,9%) мали пого-

Таблиця 3. Групування сільськогосподарських підприємств за обсягом виробництва яєць у 2014 році

	Кількість підприємств		Вироблено яєць	
	одиниць	у % до загальної кількості	млн шт.	у % до загального обсягу
Підприємства – всього	425	100,0	12536,2	100,0
з них з обсягом, тис. шт.				
до 10,0	122	28,7	0,5	0,0
10,1 – 50,0	69	16,2	1,8	0,0
50,1 – 100,0	30	7,1	2,2	0,0
100,1 – 500,0	48	11,3	11,5	0,1
500,1 – 1000,0	12	2,8	9,2	0,1
1000,1 – 5000,0	36	8,5	108,0	0,9
5000,1 – 10000,0	22	5,2	162,1	1,3
10000,1 – 50000,0	36	8,5	947,1	7,5
більше 50000,0	50	11,7	11293,8	90,1

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [2; 3].

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; за 2014 рік — також без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

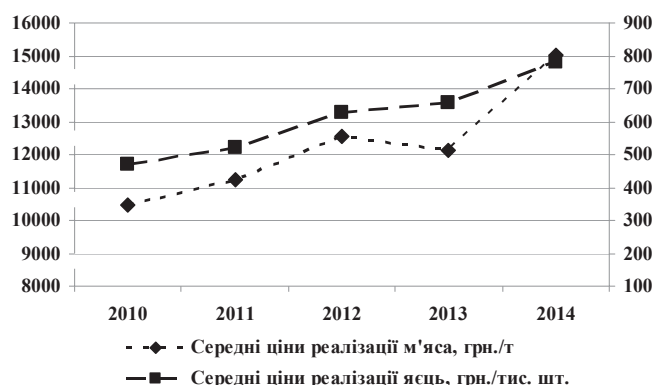

Рис. 6. Середні ціни реалізації на продукцію галузі птахівництва, 2010—2014 рр.

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [3].

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; за 2014 рік — також без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

лів'я більше 50 тис. голів (або 98,2% від загальної чисельності), що свідчить про великопромислове утримання птиці.

Це ж припущення підтверджують і дані таблиці 3.

З даних таблиці 3 випливає, що 90,1% загального обсягу вироблених яєць припадає на 50 підприємств, що виробляють більше 50 млн штук.

Ціни на продукцію галузі птахівництва мають тенденцію до зростання, що в першу чергу пояснюється зростанням вартості кормів та зростанням витрат на матеріально-технічні ресурси (рис. 6).

Собівартість м'яса птиці зросла протягом 2010 — 2014 років на 23,9% відповідно з 1034,37 грн. до 1281,46 грн. за 1 центнер. Ціна реалізації м'яса птиці за 2010 — 2014 також зросла на 9,6 % відповідно з 989,29 грн. до 1084,47 грн. за 1 центнер. Зважаючи на те, що собівартість виробництва м'яса птиці перевищує ціну реалізації, то збитковість виробництва м'яса птиці у 2014 році складала 15,4%. Однак виробництво продукції птахівництва досить ефективне, завдяки тому що у 2014 р. рентабельність виробництва яєць складала 58,8%. Собівартість яєць (1000 шт.) у 2010—2014 зросла на 26,5% , ціна на 69,4%.

Якщо знову звернутися до історичного курсу розвитку галузі, то слід згадати, що протягом 1990 — 1993 років виробництво м'яса птиці було прибутковим, а з 1997 р. по 2000 р. — збитковим, з 2001 р. спостерігається зменшення збитковості, а з 2004 по 2006 рр. виробництво м'яса птиці знову стало прибутковим. Рентабельність виробництва харчових яєць з 1990 (27,3%) зростала до 1993 р. — 75,1%, потім почала зменшуватися (рис. 7).

Розглядаючи рентабельність виробництва продукції відповідно до типу господарства, слід відмітити, що виробництво м'яса птиці є рентабельним у фермерських та державних підприємствах, а виробництво яєць — у господарських товариствах, інших підприємствах, недержавних і сільськогосподарських підприємствах (табл. 4).

Отже, галузь птахівництва характеризується промисловим розвитком та концентрацією у

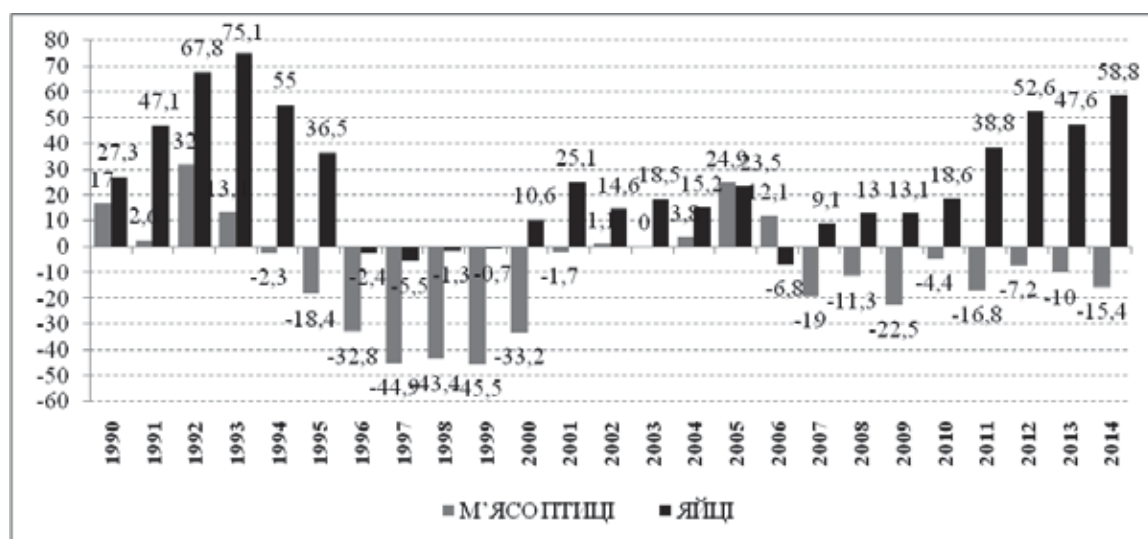

Рис. 7. Динаміка рівня рентабельності продукції птахівництва, 1990—2014 рр.

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [4].

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; за 2014 рік — також без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

Таблиця 4. Діяльність птахівничих господарств різних організаційно-правових форм, 2014 р.

	Господарські товариства	Приватні підприємства (включаю чи фермерські)	з них селянські (фермерські) господарства	Сільгоспооперативи (виробничі)	Інші підприємства (включаючи міжгоспи)	Недержавні підприємства	Державні підприємства	Сільськогосподарські підприємства
Кількість продукції, - в живій масі, ц	810315	110044	30519	630	22175	943164	269	943433
- тис. штук	9948463	240855	8	1086	591076	10781480	178	10781658
Виробнича собівартість продукції, тис. грн.	870781,6	140580,1	32899,8	1143,3	22182,5	1034687,5	521,8	1035209,3
- м'яса птиці	4380435,8	158840,3	12,3	1650	165667,6	4706593,7	157,2	4706750,9
Повна собівартість продукції, тис. грн.	1034205,6	146773,7	33841	1341,6	26101,9	1208422,8	552,4	1208975,2
- м'яса птиці	5063255	175786	13,4	1847,4	184504,2	5425392,6	175,2	5425567,8
Чистий дохід (виручка), тис.грн. Від реалізації - м'яса птиці	870899,4	131799,7	38669,5	784	19079,7	1022562,8	559,7	1023122,5
- яєць	7947071,8	166467,8	5,2	1053,3	500981	8615573,9	126,9	8615700,8
Прибуток (збиток), тис.грн. - м'яса птиці	-163306,2	-14974	4828,5	-557,6	-7022,2	-185860	7,3	-185852,7
- яєць	2883816,8	-9318,2	-8,2	-794,1	316476,8	3190181,3	-48,3	3190133
Повна собівартість, грн. - 1 ц м'яса птиці	1276,3	1333,77	1108,85	2129,52	1177,09	1281,24	2053,53	1281,46
- 1000 шт. яєць	508,95	729,84	1675	1701,1	312,15	503,21	984,27	503,22
Ціна реалізації - 1 ц м'яса птиці	1074,77	1197,7	1267,06	1244,44	860,41	1084,18	2080,67	1084,47
- 1000 шт. яєць	798,82	691,15	650	969,89	847,57	799,11	712,92	799,11
Рентабельність - м'яса птиці	-15,8	-10,2	14,3	-41,6	-26,9	-15,4	1,3	-15,4
- яєць	57	-5,3	-61,2	-43	171,5	58,8	-27,6	58,8

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [4].

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; за 2014 рік — також без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

великих сільськогосподарських підприємствах і агрохолдингах, що зуміли побудувати в Україні технологічно нові, забезпечені сучасною технікою і обладнанням птахофабрики, птахокомплекси; залучити інвестиції та інноваційний розвиток галузі, комп'ютеризувати управління технологічними процесами та забезпечити відповідність екологічним стандартам та системам якості продукції згідно з ISO 9 000 та ISO 22 000, та вимогам до безпечності харчових продуктів тваринного походження НАССР. Саме вони стали прикладом для демонстрації ефекту від зап-

ровадження інновацій (введення нових та поліпшення існуючих порід, підвищення їх стійкості до хвороб; використання нових технологій утримання, годівлі; поліпшення умов праці; забезпечення екологічної безпеки шляхом утилізації відходів тощо).

Виробництвом яєць в Україні в промислових масштабах зайняті аграрні холдинги, сучасні вертикально інтегровані підприємства, що виробляють високоякісну продукцію під власними торговими марками — ПАТ "Миронівський хлібопродукт" (МХП) (≈50% промислово-

Таблиця 5. Динаміка експорту продукції птахівництва, 2010—2014 рр.

Роки		2010	2011	2012	2013	2014		
Експорт								
Яйця	Всього	ціна, дол./т	1382,82	1341,02	1828,00	1963,22	1777,37	
		кількість, т	20416,93	39042,57	29462,61	37486,72	56029,64	
		вартість, дол. /т	28232,92	52357,05	53857,64	73594,59	99585,30	
	Європа	ціна, дол./т	1764249,81	3309635,16	3955420,34	3959973,37	2981313,38	
		кількість, т	18,08	2,30	1,96	2,25	1,95	
		вартість, дол. /т	31,90	7,62	7,76	8,92	5,81	
	Азія	ціна, дол./т	1371376,42	1301823,00	1836398,66	1885129,24	1768611,46	
		кількість, т	12552,18	14614,62	18529,15	29074,54	49042,45	
		вартість, дол. /т	17213,76	19025,65	34026,91	54809,27	86737,04	
	Африка	ціна, дол./т	832,12	1085,91	1694,50	1994,09	1850,04	
		кількість, т	1891,96	4426,07	6260,53	4376,33	3736,55	
		вартість, дол. /т	1574,33	4806,30	10608,50	8726,81	6912,77	
	Америка	ціна, дол./т	3070,01	2410,37	2643,96	2774,61	2042,97	
		кількість, т	4,00	6,45	9,66	7,76	7,90	
		вартість, дол. /т	12,29	15,56	20,25	21,52	16,14	
	Австралія і Океанія	ціна, дол./т	32461,97	2114,90	3993,34	3859,18	2769,56	
		кількість, т	0,15	1,59	0,27	0,97	0,64	
		вартість, дол. /т	4,93	3,37	1,07	3,74	1,76	
	М'ясо та істінні субпродукти свіжської птиці	Всього	ціна, дол./т	1274521,05	1587105,83	1800628,09	1595622,47	1580375,72
			кількість, т	32456,84	49797,01	80655,45	145458,30	174725,50
			вартість, дол. /т	41366,93	79033,13	145230,47	232096,53	276131,94
Європа		ціна, дол./т	4685089,58	3892217,16	4602446,91	2332556,68	3065584,12	
		кількість, т	4,46	4,09	3,25	447,56	16908,16	
		вартість, дол. /т	20,91	15,92	14,97	1043,97	51833,39	
Азія		ціна, дол./т	745763,92	818746,80	1070284,03	1553641,28	1445698,47	
		кількість, т	12675,80	11622,11	11035,81	43062,27	65116,47	
		вартість, дол. /т	9453,15	9515,57	11811,45	66903,32	94138,78	
Африка		ціна, дол./т	511,16	1060,66	813,41	1206,69	1267,72	
		кількість, т	27,99	273,01	3114,95	10994,88	8385,26	
		вартість, дол. /т	14,30	40,43	2533,73	13267,41	10630,13	
Америка		ціна, дол./т	3919,13	1486,50	3459,86	1874,38	2331,27	
		кількість, т	8,64	40,43	14,71	66,97	43,53	
		вартість, дол. /т	33,86	60,10	50,90	125,53	101,49	
Австралія і Океанія		ціна, дол./т	29883,27	2273,87	4238,11	4482,85	2520,44	
		кількість, т	0,56	3,20	0,42	1,73	1,66	
		вартість, дол. /т	16,74	7,29	1,76	7,74	4,18	

го виробництва), ТОВ "Комплекс "Агромарс" (14%), АК "Дніпровська" — 7,5%, корпорація "Агро-Овен" — 6%, Володимир-Волинська птахофабрика — 3% [5].

Тому окремі з них, а саме ПАТ "Миронівська птахофабрика", Миронівський м'ясопереробний завод "Легко", ТОВ "Агромарс" і ТОВ "Птахофабрика "Снятинська Нова" ще у 2013 році отримали дозвіл на постачання своєї продукції на ринки країн Євросоюзу, адже їх виробництво відповідає всім вимогам законодавства ЄС [6].

Щодо експорту та імпорту, відмічається стійка тенденція до перевищення експортних поставок над імпортними, що свідчить про зменшення імпортозалежності від продукції птахівництва та заміщення вітчизняною продукцією, а також нарощення експортного потенціалу (табл. 5). Україна перетворилася з імпортера в експортера продукції птахівництва. Так, експорт м'яса птиці у 2014 році становив 174,7 тис. тонн, або в 5,4 рази більше, ніж у 2010 році.

Таблиця 6. Динаміка імпорту продукції птахівництва, 2010–2014 рр.

Роки			2010	2011	2012	2013	2014
			Імпорт				
Яйця	Всього	ціна, дол./т	5183,62	5292,30	5107,91	4959,25	5194,63
		кількість, т	4579,99	3179,07	3464,31	4143,16	6998,91
		вартість, дол. /т	23740,93	16824,56	17694,36	20546,95	36356,77
	Європа	ціна, дол./т	5100,10	4898,11	4222,74	4103,64	4877,28
		кількість, т	2676,98	1094,01	846,10	1882,41	4455,81
		вартість, дол. /т	13652,86	5358,81	3572,85	7724,75	21732,23
	Азія	ціна, дол./т	-	-	-	-	1030,50
		кількість, т	-	-	-	-	23,05
		вартість, дол. /т	-	-	-	-	23,75
	Америка	ціна, дол./т	5414,54	5499,14	5393,95	5668,70	5811,14
		кількість, т	1843,19	2085,01	2618,21	2259,94	2446,93
		вартість, дол. /т	9980,01	11465,75	14122,51	12810,82	14219,46
М'ясо та істивні субпродукти свійської птиці	Всього	ціна, дол./т	1142,34	989,24	1371,43	1424,12	1297,80
		кількість, т	154618,21	61095,90	114603,52	71081,41	60985,83
		вартість, дол. /т	176627,22	60438,44	157171,12	101228,35	57634,84
	Європа	ціна, дол./т	1096,06	984,48	1387,76	1457,13	907,41
		кількість, т	66018,20	55415,26	76555,25	55546,11	56680,09
		вартість, дол. /т	72360,21	54555,05	106240,24	80971,13	51432,22
	Азія	ціна, дол./т	-	1068,40	2033,94	1961,13	1710,38
		кількість, т	-	96,12	162,15	63,48	63,35
		вартість, дол. /т	-	102,70	329,81	124,49	108,36
	Америка	ціна, дол./т	1174,69	899,55	1335,61	1297,80	1435,83
		кількість, т	88258,97	4917,43	37886,11	15416,31	4094,65
		вартість, дол. /т	103676,76	4423,48	50601,07	20007,31	5879,23

Впровадження світових стандартів виробництва на вітчизняних птахопідприємствах дозволило їм розширювати свою географію експорту, на разі підприємства експортують яйця та яєчні продукти в 50 країн світу, а м'ясо та м'ясопродукти птиці в 37 країн.

За підсумками 2014 року, Україна входить до десятки провідних країн світу — виробників та експортерів птахівничої продукції, а уже з початку 2015 р. Україна стабільно займає 3 місце по постачанню курятини в ЄС, поступаючись лише Бразилії і Таїланду ("старожилам" даного ринку збуту). Найбільшим попитом українська курятина користується в Німеччині (2,55 тис. т), Нідерландах (2,95 тис. т). Дані тенденції свідчать, що птахівництво України має потенціал стати ваговою складовою частиною світового птахівництва.

Розглядаючи імпорт продукції птахівництва варто відмітити, що імпортуємо ми продукцію птахівництва переважно з Європи та Америки, хоча в останні роки в невеликих кількостях і з Азії (табл. 6).

Оскільки куряче м'ясо є найбільш доступним видом м'яса для населення (різниця у вартості продукції порівняно із свининою 2—3 рази), рівень споживання продукції птахівництва в Україні з розрахунку на 1 особу в рік починаючи з 2000 р. зростав з 166 шт. яєць до 310 шт. яєць у 2014 році, м'яса птиці з 5,1 кг в 2000 р. до 23,6 кг у 2014 р., що уже відповідає рівню споживання цієї продукції в розвинених країнах світу.

Постійнодіючі глобалізаційні процеси спонукають до підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, поліпшення її якості, покращення генетичного потенціалу, ветеринарного захисту птиці та використання передового вітчизняного і міжнародного досвіду [7]. Залучення інвестицій в сільськогосподарські підприємства дасть змогу їм оновити свої фізично і морально зношені виробничі фонди, запровадити енерго- і ресурсозберігаючі технології та наукові розробки у виробництві, підвищити свою частку на ринку продукції птахівництва, зміцнити фінансовий стан, застосовувати інноваційні підходи до розвитку,

вирішити соціальні проблеми сільських територій через створення нових робочих місць та поліпшені умови праці для працівників, сприяти збереженню навколишнього природного середовища та конкурувати з агрохолдингами. Але в даних підприємствах потрібно в першу чергу впровадити новітні технології, модернізувати — механізувати і автоматизувати технологічні процеси з метою підвищення продуктивності праці та виходу продукції, налагодити систему менеджменту та маркетингу, що сприятиме раціональній організації ведення виробництва і ефективному управлінню.

Щоб відповідати вимогам ЄС та їх стандартам якості дрібним сільськогосподарським товаровиробникам доцільно переходити на замкнений цикл виробництва із застосуванням комплексно-механізованих і автоматизованих безвідходних технологій, що в свою чергу передбачає інтеграційну взаємодію між ними та переробними, збутовими підприємствами. Саме за вищенаведеною схемою і діють агрохолдинги, які зуміли організувати цілорічне безперервне виробництво продукції, завдяки розробленим методикам збалансованої годівлі та результативним технологічним рішенням (впровадженню прогресивних технологій, застосуванню інновацій), що забезпечило їм низький рівень собівартості продукції і високу продуктивність птиці та відповідність екологічним умовам тощо [8; 9; 10].

Тому важливими питаннями є розвиток птахівництва на основі кооперації, концентрації, інтеграції та внутрігосподарської спеціалізації сільськогосподарських товаровиробників.

Протистояти агрохолдингам зможуть також високотехнічні інтеграційні об'єднання — кластери. Тільки так можна буде відновити та розширити робочі можливості спеціалізованих комплексів з виробництва продукції птахівництва, поліпшити матеріально-технічну базу, більш повно використовувати генетичний потенціал високопродуктивних порід птиці, раціонально організувати технологічні процеси, впроваджувати ресурсощадні технології та інновації у виробництво продукції; поглиблювати переробку птахівничої сировини, розширювати асортимент і підвищувати якість продукції; освоювати сучасні методи маркетингу, збуту, реклами.

Важливим напрямом розвитку птахівництва є державна підтримка підприємств, які займаються виробництвом продукції птахівництва, що полягає у застосуванні пільгового оподаткування та кредитування, покриття лізингових витрат, витрат на купівлю племінних ре-

сурсів, на застосування енергозберігаючих технологій виробництва тощо. Інші напрями державної підтримки можуть включати в себе додаткову підтримку комбікормової промисловості; розробку та реалізацію програми розвитку птахівничої галузі з використанням коштів місцевих бюджетних при умові децентралізації; пряму фінансову допомогу птахівничим підприємствам [11; 12].

ВИСНОВКИ

Галузь птахівництва характеризується скоростиглістю, продукуванням високоякісних харчових продуктів. На даному етапі розвитку агропромислового виробництва займає одне з найпріоритетніших місць серед галузей тваринництва.

В Україні спостерігається стрімкий розвиток галузі птахівництва, який полягає у збільшенні поголів'я птиці, обсягів виробництва м'яса та яєць, що можна пояснити у свою чергу зростанням попиту з боку населення та підприємств харчової промисловості у даному виді продукції через його відносну дешевизну порівняно з іншими видами м'яса. Галузь виявилася найбільш мобільною при трансформаційних зрушеннях і змогла швидко адаптуватися до умов ринку.

Галузь наразі розвивається на високотехнологічних підприємствах, які довели свою ефективність в умовах ринку, завдяки інноваційно-інвестиційному підходу до виробництва. Вони збільшують випуск продукції і завдяки підвищенню продуктивності при одночасному зменшенні затрат кормів.

Найбільш раціональні організаційні напрями розвитку та ефективного ведення виробництва за умов ринкових відносин повинні ґрунтуватися на підходах кооперації, раціонального розміщення з урахуванням природно-кліматичних умов, концентрації, інтеграції, внутрішньогосподарської спеціалізації, оптимізації та диверсифікації виробництва сільськогосподарських товаровиробників. Можливим варіантом розвитку є створення кластерів, як інтеграційних об'єднань.

Основною науково-технічною продукцією для відновлення та забезпечення подальшого ефективного розвитку галузі будуть новітні ресурсощадні малозатратні механізовані технології виробництва та переробки продукції птахівництва, проектно-технологічні рішення (проекти) й технічні засоби для їх реалізації, а також якісне поліпшення племінних ресурсів і запровадження міжнародних стандартів якості та безпечності продукції.

Дослідивши позиції України у експортно-імпорнтних операціях, можна стверджувати, що Україна може стати одним із беззаперечних лідерів-експортерів м'яса птиці та яєць в Європу, завдяки наявності великих площ угідь як для утримання птиці, так і для вирощування кормів для неї, сучасних технологій вирощування, порівняно низькій ціні та низькій затратності виробництва, при умові відповідності продукції сертифікатам якості, що діють у ЄС. Також є всі передумови для того щоб українське птахівництво досягло європейського рівня.

Література:

1. Присяжнюк М.В. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [М.В. Зубець, П.Т. Саблук та ін.]; за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. — К.: ННЦ ІАЕ, 2011. — 1008 с.
2. Статистичний збірник: Сільське господарство України. [за ред. Н. С. Власенко; відп. за вип. О. М. Прокопенко]. — К.: Держкомстат України, 2014. — 370 с.
3. Статистичний збірник: Тваринництво України за 2014 рік / [за ред. Н. С. Власенко; відп. за вип. О. М. Прокопенко]. — К., 2015. — 212 с. — (Держкомстат України).
4. Основні економічні показники виробництва сільськогосподарської продукції у сільськогосподарських підприємствах [відп. за вип. О.М. Прокопенко] / Державна служба статистики України. — К., 2014. — 88 с.
5. Дичаковська В. Ринок птиці та яйця: стабільне зростання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.agrotimes.net/journals/article/rinok-ptici-ta-ujcsya-stabilne-zrostannya>
6. Новини: курятина [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/ukr/news/tags/kuryatina?page=1>
7. Свиноус І.В. Економічні проблеми розвитку птахівництва України / І.В. Свиноус, О.Ф. Кирилюк // Сучасне птахівництво. — 2009. — № 6—7. — С. 3—8.
8. Ярошенко Ф. О. Підвищення ефективності галузі птахівництва на базі інновацій / Ф.О. Ярошенко // Економіка АПК. — 2003. — № 11. — С. 16—19.
9. Щетініна І.О., Дяченко В.І. Значення інноваційного розвитку для птахівництва. Сучасний стан виробництва м'яса птиці в Україні та перспективи розвитку // Інститут птахівництва УААН. — 2009. — С. 32—38.
10. Дацій О.І., Кузнецов О.О. Розвиток інновацій у птахівництві // Економіка АПК. — 2004. — № 1. — С. — 89—93.

11. Івко І.І. Перспективи ресурсозбереження у птахівництві України // Птахівництво: між. від. темат. наук. зб. / ІП УААН. — Харків, 2003. — С. 407—412.

12. Колесова Л. В птичьем царстве-государстве // Мясной бизнес. — 2008. — № 4. — С. 26—28.

References:

1. Prysiashniuka, M.V. Zubtsia, M.V. Sabluka, P.T. Mesel-Veseliaka, V.Ya. and Fedorova, M.M. (2011), *Ahrarnyj sektor ekonomiky Ukrainy (stan i perspektyvy rozvytku)* [Agricultural sector of Ukraine (state and prospects)], NNTs IAE, Kiev, Ukraine.
2. State Statistics Service of Ukraine (2014), *Statystychnyj zbirnyk: Silske hospodarstvo Ukrainy* [Statistical Yearbook: Agricultural Ukraine], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.
3. State Statistics Service of Ukraine (2015), *Statystychnyj zbirnyk: Tvarynnytstvo Ukrainy za 2014* [Statistical Yearbook: Livestock Ukraine for 2014], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.
4. State Statistics Service of Ukraine (2014), *Osnovni ekonomichni pokaznyky vyrobnytstva silskohospodarskoi produktsii u silskohospodarskykh pidpriemstvakh* [Key economic indicators of agricultural production in agricultural enterprises], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.
5. Dychakovska, V. (2014), "Poultry and egg market: strong growth", available at: <http://www.agrotimes.net/journals/artitsle/rinok-ptitsita-iajtsia-stabilne-zrostannia> (Accessed 8 Aug 2015)
6. Ukrinform (2015), "News: chicken", available at: <http://vuv.ukrinform.ua/ukr/news/tags/kuriatina?page=1> (Accessed 8 Aug 2015)
7. Svyynous, I.V. (2009), "Economic problems of development poultry Ukraine", *Suchasne ptakhivnytstvo*, vol. 6—7, pp. 3—8.
8. Yaroshenko, F.O. (2003), "Improved poultry industry based on innovation", *Ekonomika APK*, vol. 11, pp. 16—19.
9. Schetinina, I.O. and Diachenko, V.I. (2009), "The value of development innovation for poultry. Present situation poultry production in Ukraine and prospects of development", *Instytut ptakhivnytstva UAAN*, pp. 32—38.
10. Datsij, O.I. Kuznetsov, O.O. (2004), "To encourage innovations in poultry", *Ekonomika APK*, vol. 1, pp 89—93.
11. Ivko, I.I. (2004), "Prospects resource in poultry Ukraine", *Ptakhivnytstvo: mizh.vid. Temat. Nauk. z.b. IP UAAN*. vol. 1, pp. 407—412.
12. Kolesova, L. V (2008), "In the bird kingdom-state", *Miasnoj byznes*. vol. 4, pp. 26—28. *Стаття надійшла до редакції 11.09.2015 р.*